

aprint, ziua, în
 amiaza mare, duminică, zi de lucru, îi
 suflă temător unui țăran, gură
 cască pe acolo: fecior, hei, fecior, ce dau
 ăia?... ești
 surd?... „sare, petrol... uniforme,
 cuie” (a!... au
 adus și la noi, la magazinul
 mixt)

băi, ăla, ce te bagi în
 față, stai
 jos: în curtea
 școlii, caravana, cu difuzorul deschis la
 maximum, „film
 popular”?... „film, film, cu
 colectivizarea, cu lămurirea
 satului...” cuuum?... iar?... păi, aici, în
 ce an suntem
 noi?... „omienouăsutecincizeci...
 cincizeci...” aoleu, aoleu, a
 lipit capul
 greșit, a... (prăfăraie, trece
 o căruță cu cai cu opt picioare fiecare: o
 femeie cu părul adunat în coc, după ce
 își netezește
 rochia, traversează pustiul cu o
 tavă întinsă în
 mâini: pe
 tavă, bineînțeles, un
 cap, eu, tu, el...)

Volumul „Inima de raze” a apărut la Editura Albatros în 1982, dar a fost scris în 1980, aveam 30 de ani. Volumul „Nous” a apărut (la Editura Limes) în 2015, când eu aveam 65 de ani... Sunt 33-35 de ani distanță între aparițiile acestor două cărți ale mele de poezie. Bineînțeles, acum pot să jubilez că Inexprimabilul inițial (cuvintele care vin greu pe limbă, care par bolovănoase, bâlbâite, dar care au coeziune interioară) a devenit Exprimabil! Că exprimarea a venit de la sine, câștigând în timp în claritate. Chiar dacă fragmentarismul (ca formă de stil, la mine) e același... Fragmentarismul fiind legat de perceperea realității, da? Că vedem și auzim pe mai multe planuri, gândim în același timp pe mai multe planuri — și eu nu fac decât să redau această realitate stratificată pe mai multe planuri, în versuri... Dacă Inexprimabilul era plin de rupturi derutante, mai dificil de urmărit la suprafață (el e salvat de oralitate; dacă eu recit în public poemul, are sens), după o viață de om, Exprimabilul a câștigat în profunzime și pentru un cititor obișnuit... Să se poată verifica, de curiozitate, redau aici un poem care se intitulează chiar așa: „Exprimă-te”, apărut în acest ultim volum al meu intitulat „Nous”:

Exprimă-te

A câta oară urci până în peșteră, să te închini?
 „Întreabă-l pe Daniil Sihastrul! Sau pe părintele stareț
 Melchisedec, de la Putna”. Ai fi vrut să cobori
 până în măruntaiele morții, în
 retragere, să-ți descoperi adevărata față și

să ceri
 iertare. Așa, urcând, ai impresia că
 ești buricul pământului, deși știi sigur că nu
 ești. Nu
 ai ajuns nicăieri până azi, nici în
 substratul lucrurilor, dar ți-ai făcut datoria:
 ai încercat
 și ai căutat. Pădurile de brad din jur te
 îmbrățișează la pieptul lor și te îndeamnă
 să-ți cunoști
 pe mai departe lungul nasului. E de ajuns
 că nu ți-ai pierdut entuziasmul, crezând că
 are un rost
 totul — te-ai înșelat, din păcate, nu
 întâmplător
 îți calci pe urmele vechi. Neavând de ales.
 De la o vârstă
 nu ți-a mai rămas decât să te repeți, nu?
 Nu e nici o nenorocire dacă te provoci
 singur și suferi,
 numai să nu urci până la capăt și să nu mai
 cobori! Lumea e așa cum e, nu te apăra
 nimeni de tine
 însuși. Iar nădejdea e trecătoare.
 Bineînțeles că ai atâtea de răbdat și de aici
 înainte, atâtea
 lipsuri și dureri — de ce te sperii?
 Nu te-ai înțeleptit? Îndulcește-ți gâtulejul, ia
 putere din
 așteptare, urcă-te până la inimă și
 coboară să-i ceri „viermelui neadormit”
 îndurare... Ești

o expresie a propriei tale
 naturi, ce e așa de greu de înțeles? Exprimă-
 te,
 în continuare, ca atare...

Că la mijloc e o continuă „regăsire a
 sinelui”, de-a lungul celor peste 35-37 de ani
 trecuți de la debutul editorial (am debutat,
 așadar, în „Caietul debutanților — 1977”, la
 Editura Albatros în 1978, cu un ciclu de cinci
 poeme), e de la sine înțeles. Regăsire,
 reevaluare, reabilitare, reșezare, recreare.

Bun. A trebuit să mă repet, să-i între bine în
 cap Alexandrei ce aveam de explicat... Azi,
 slavă cerului, poezia are încă statut de vedetă a
 literelor românești — dar mâine? Să nu fiu
 prăpăstios, chiar dacă noii poeți nu mai dau
 doi bani pe moștenirea primită (refuzând să-i
 citească pe cei de dinainte, le ajung lor înșile
 așa cum și cât sunt, fără să aibă cultul
 bibliotecii), nici pe criteriul estetic (singurul în
 stare să scoată la lumină, critic, valoarea unei
 cărți, a unui text)... Azi, poezia e susținută de
 valori, primește premiile importante ale
 literaturii (cele mai râvnite, Premiul Național
 de Poezie „Mihai Eminescu” de la Botoșani
 pentru Opera Omnia, Premiul de Poezie al
 UR, Premiul Național „Tudor Arghezi”; sunt
 atâtea alte premii care poartă numele marilor
 noștri poeți) și are parte de manifestări la care
 au loc recitaluri extraordinare în lectura
 poezilor, în întreaga țară, în frunte cu Gala
 Poeziei Române Contemporane organizată de
 UR (inclusiv în parcuri, cu difuzoare deschise
 publicului larg), poezia ocupă locul de frunte
 într-o revistă literară de calitate și, mai ales, în
 manualele de literatură (fiind și subiect la

bacalaureat; dacă ar dispărea poezia din
 manuale, mă tem că poezia noastră ar
 dispărea cu totul din conștiința românilor,
 conștiință formată în timpul școlii) sau în
 cursurile studențești. Facultățile de Litere au
 devenit focare elitiste de promovare critică a
 poeziei. Încă mai sunt cenacluri și cercuri de
 „scriere creativă” (*creative writing*), la modă
 din anii 2000, sunt numeroase concursuri de
 debut în manuscris sau de debut editorial în
 poezie, sunt atâtea reviste literare și edituri
 interesate, dispuse să publice poezie fără nici o
 altă restricție decât să fie cât de cât originale.
 Limba română, o tot repet, e performantă prin
 poezie, o știu toți creatorii noștri (e chiar
 subînțeleasă această observație a mea). Limba
 română are toate proprietățile să facă poezia
 să vibreze la frecvențe înalte, să echilibreze
 autorul și auditoriul; limba română are toate
 proprietățile să-i dea poeziei profunzime, să
 provoace emoție aleasă. Într-un fel sau altul,
 poezia are în primul rând legătură intuitivă
 directă cu Dumnezeu; poezia are acces la
 Cuvântul-cu-înțelesuri-subtile, inspirat, care
 creează și re-creează, și care este cel mai
 adesea deschizător de noi orizonturi
 spirituale. Nu spune la Psaltire: „În Dumnezeu
 voi lăuda graiul, în Dumnezeu voi lăuda
 cuvântul”? Cuvântul, pus să creeze și să re-
 creeze, trebuie gândit și rostit sau scris, nu
 ținut la secret. Altfel, auziți un proverb
 japonez: *Cuvintele pe care nu le rostim sau nu
 le scriem sunt florile tăcerii!* Mai mult, dacă
 tot am făcut caz de „Cele Sfinte”, să citez și din
 Maica Benedicta (fostă academician Zoe
 Dumitrescu-Bușulenga, eseist și critic),
 călugărită la Mănăstirea Vărtic (și
 înmormântată în cimitirul Mănăstirii Putna):
*Pentru mine, marea poezie a fost întotdeauna
 baia de frumusețe în care m-am cufundat
 când am avut nevoie de intrarea în altă
 dimensiune. Poezia ține, după părerea mea,
 de partea cea mai ascunsă, cea mai intimă a
 ființei noastre. Poezia echivalează aproape cu
 o rugăciune. În poezie te cufunzi pentru a te
 întoarce cu frumusețe. În rugăciune intri
 pentru a te integra absolutului...*

Super! Câtă distincție în discursul Maicii
 Benedicta, îmi suflă în urechea dreaptă vocea
 mea interioară — și mă chestionează: *Am
 observat în poeziile pe care le aveți în
 volumele dumneavoastră o tendință de a vă
 structura poeziile sub forma unor secvențe
 narative, dând naștere unor microuniversuri
 poetice. Sunt aceste lumi interioare conectate
 între ele și rezultate din relația cu lumea
 cotidiană sau fac parte doar din universul
 dumneavoastră poetic interior? Simțiți că
 există un contrast puternic între aceste lumi
 interioare și cea exterioară sau încercați să
 stabiliți o punte de legătură între ele prin
 intermediul poeziilor dumneavoastră? (Ce
 punte, Alexandra? Ce să răspund?)*

— Nu m-am gândit că stabilesc o punte de
 legătură prin poezie între lumea mea
 interioară și lumea din afară... Poeziile sunt
 expresia lumii mele interioare. Mi-am
 dezvoltat un „univers” numai a meu, trecut
 prin sită. În privința „secvențelor narative” —
 ele sunt specifice poeziei optzeciste, epicul

**...acum pot să
 jubilez că
 Inexprima-
 bilul inițial
 (cuvintele
 care vin greu
 pe limbă, care
 par
 bolovănoase,
 bâlbâite, dar
 care au
 coeziune
 interioară) a
 devenit
 Exprimabil!
 Că exprimarea
 a venit de la
 sine,
 câștigând în
 timp în
 claritate.
 Chiar dacă
 fragmenta-
 rismul (ca
 formă de stil,
 la mine) e
 același...**

conferințe

Poezia mea are un public extrem de restrâns, avizat, care ține pasul cu gustul de receptare și nu e străin de evoluția naturală a poeziei scrise în limba română... Nu-mi bat capul cu „publicul”. Publicul mare percepe și azi doar poezia clasică, rar cea modernă. Poezia o ia tot timpul înaintea publicului (și a criticului), sincronizarea nu mai e azi posibilă, cu atât mai mult cu cât postmodernismul a relativizat și noțiunea de frumusețe artistică. Lasă că nici poeții premiați cu Nobel n-au audiență. Eu scriu până la urmă pentru mine, să mă eliberez de cel rău dinlăuntrul meu (cum m-am mai exprimat).

conferințe

îmbinându-se de la sine cu liricul. Ele respectând realitatea din lumea mea interioară, redată și cu instrumente ale oralității cotidiene („din afară”). De la primul volum de versuri „secvențele narative” au dat tonul, au impus un stil. „Optzecismul” a scos poezia în stradă, originală, „vie”, a avut mesaje artistice directe pentru auditoriu (a apelat și la „secvențe narative”, să o facă accesibilă; până la optzeciști poezia era uzată de calofilie, de metafore și locuri comune, uniformizată). Paradigma optzecistă e un capitol important în istoria poeziei române (e confundată cu postmodernismul). Repet, e de așteptat, trecând 30 de ani de la debutul Generației 80, să apară o nouă generație, cu o altă paradigmă. E interesant de reținut că eu, locuind la Focșani din 1975, neavând contact cu cenaclurile care au dat personalitățile lirice optzeciste (Cenaclul de Luni la București, Echinox la Cluj, Dialog la Iași, în principal), am scris în „stil optzecist” (am fost chiar un precursor al lor?), reacționând radical la poezia „șaptezeciștilor”, deși „ca vârstă” puteam să fiu preluat de „șaptezeciști” (sunt de vârsta lui Mircea Dinescu). N-am putut să debutez cu o carte a mea de versuri, vă reamintesc, decât la 30 de ani, după ce juriile au acceptat „noua poezie”, alt fel de a scrie, stilul *prozaic* optzecist, postmodern.

Admiratoarea mea plusează imediat, abilă: — *Având în vedere tematica poetică, considerați că un poet se poate plafona și deveni sclavul propriilor clișee? Este expansivitatea tematică de dorit sau considerați că abordarea unor teme recurente definește amprenta poetică a unui scriitor?*

— E imposibil să nu te repeți la masa de scris, să nu mergi pe același drum-reper al tău. Cel mai greu e să depășești „formula” în care te cantonezi la un moment dat. Eu m-am luptat la nesfârșit cu mine, să găsesc noi drumuri, să nu mă repet. De aceea fiecare carte la mine e „altceva” și-i sperie pe critici, care nu mai știu ce să creadă, schimbându-mi registrul (nu pot fi recunoscut decât în subteran)... Sunt poeți (în majoritate) care scriu toată viața „la fel”. Eu am încercat să dau un alt timbru fiecărei cărți, fiecare carte a mea să aibă propria personalitate. Îmi e și azi extrem de greu să scap de „un fel de a scrie”, care durează ani la rând — și care, dacă insiști, se schimbă de la sine, dar trebuie să ai răbdare și să nu te părăsească „inspirația”. Sincer, nu mă interesează dacă las o amprentă „a mea” în poezia noastră. Eu îmi văd de scris și „ce iese, iese”. Că au loc permanent mutații de sensibilitate. Principiul conformist al autonomiei estetice poate provoca monștri la masa de scris. Dacă ne uităm fie și numai în istoria recentă a poeziei noastre, vedem că plafonarea e comună tuturor poezilor, la un moment dat — și ea nu are nici o semnificație minoră, dacă ai în spate o operă de tip Nichita Stănescu sau Marin Sorescu, „temele recurente” sau „clișeele” intrând în regula jocului.

Mă întorc la fenomenul liric de azi, la limbajul adecvat propriu (la logica lui internă) și la autenticitate, la sistemul de gândire postmodernă, evoluat (nu la cel al subculturii divertismentului), la modificările de sens, la schimbarea de accent existențial și a codurilor intuitive, a emoției. E nevoie să întreținem conștiința creatoare toată viața? Fiindcă ea, această conștiință „creează energia care susține universul”. Pur și simplu. O facem natural. Poezia are funcții existențiale, spune Benjamin Fundoianu. Ba chiar ea dă sens existenței-fără-sens. Nu e frumos zis? Poeții fac și ei parte dintre cei ce creează energia superioară care susține Universul (poeții au acces la stări superioare de conștiință spirituală). Conștiința lor spirituală, vă poate asigura inclusiv un Basarab Nicolescu, interacționează direct cu conștiința cuantică a Universului... Ce înălțător! Măcar trebuie încercat, experimentat, nu?

Din alt unghi, condiția poetului: fiecare e altceva, are alte arderi chimice, alte posibilități de asimilare a culturii, altă abordare temperamentală. Fiecare, mizând pe spontaneitate (nu pe alienare sau contraselecție), are alte accese de ură și de iubire față de sine însuși, sau în raport cu cei din jur. Unii sunt simpli funcționari ai scrisului, alții se radicalizează, unii acceptă oficializarea, alții sunt nonconformiști. Aceasta e condiția poetului? Deziderate fundamentale? Dacă e posibil, toate ar trebui să se reunească într-un singur model de simțire maximalistă („model al supravegherii intelectuale a emoției creatoare”): fiecare poet să se recunoască în el însuși (să se regăsească pe sine prin poezie), să fie altceva decât celălalt, să aibă substanță proprie, să se reveleze, și să nu fie lipsit de autonomie.

Dinspre condiția poeziei. Limba română în care scriem a intrat din 2007 în circuitul limbilor statelor Uniunii Europene. Ați simțit vreo schimbare în bine sau în rău? În afară de indiferență, nu s-a întâmplat nimic deosebit. Se preumblă tinerii scriitori „apocaliptici” prin UE? Așa cum pleacă, așa se întorc, dezamăgiți, cu coada între picioare, că nu le e apreciată poezia. Au luat doar seama asupra limitelor libertății (inclusiv ale libertății de exprimare) și, eventual, asupra exigențelor etice. Ce a mai rămas, pe fondul epuizării formelor de libertate ale poeziei, să cultivăm contradicția? Ce să mai facem să devină poezia compatibilă cu noile realități? Să ne traducem versurile în limbi de circulație internațională? Neuitând că „doar scrierile mediocre se lasă traduse în alte limbi” (Jean Paul). Nu ne-a mai rămas decât să ne încadrăm poezia în ordinea dată, „în sfera consumului”? Sau să rămânem anacronici și sentimentali, încremeniți la masa de scris în acele ipostaze neo- și postmoderne care ne mângâie sufletul, în lipsă de alt tratament? Fiecare poet scrie după legea lui? Înseamnă că e o lege nescrisă în natură care selectează poezia. Sau o lege după care poezia funcționează. „Fiind-pentru-sine” (Hegel), poezia își ajunge sieși? Și dacă e așa, de ce poezia nu și-ar alege poetul? Care e, deci, condiția poeziei? Postmodernismul a relativizat canonul bazat pe estetic. Putem deja crede că e de ajuns expresia artistică personală crudă, în situația în care ne aflăm azi, când evaziunea în cadrul judecăților de valoare depășește orice imaginație, când poeții scriu recenzii literare să plătească polițe dușmanilor lor sau să-i mângâie pe ceafă pe prieteni, spulberând orice reguli ale jocului literar. Azi, când grupurile de scriitori dictează, împart indulgențe, premii, indemnizații, burse — au legătură cu condiția poeziei, cu funcția ei simbolică? Putem vorbi tot de depersonalizare, minimalism, regresie...

Poezia de azi are cititori? — *Cum ați defini relația dumneavoastră cu publicul? Așteptați un răspuns din partea acestuia la lucrările pe care le publicați?* (Mă încrunt, evident. Admiratoarea mea Alexandra promite să nu mă mai deranjeze. Că pleacă să se culce. Salut! Bine că nu-mi e muză!)

— N-am nici o relație cu „publicul” (o entitate nedefinită). Poezia mea are un public extrem de restrâns, avizat, care ține pasul cu gustul de receptare și nu e străin de evoluția naturală a poeziei scrise în limba română... Nu-mi bat capul cu „publicul”. Publicul mare percepe și azi doar poezia clasică, rar cea modernă. Poezia o ia tot timpul înaintea publicului (și a criticului), sincronizarea nu mai e azi posibilă, cu atât mai mult cu cât postmodernismul a relativizat și noțiunea de frumusețe artistică. Lasă că nici poeții premiați cu Nobel n-au audiență. Eu scriu până la urmă pentru mine, să mă eliberez de cel rău dinlăuntrul meu (cum m-am mai exprimat). Cititori de poezie? Nu mai sunt curioși să citească o carte de poezie nici măcar cei ce scriu poezie... Poezia are, repet, și un rol terapeutic. Dintotdeauna poezia a fost „un segment de nișă”, azi ea se ascunde sau e

ascunsă, se aseamănă rugăciunii rămasă necită (Ana Blandiana parcă spunea că poezia e scrisă de Dumnezeu).

Poeții de azi, după cei de ieri, au rolul lor, „să revoluționeze sensibilitatea artistică”, nu impostura. Că nu mai intră în rezonanță „publicul mare” cu autenticitatea scrisului lor, expresie a unor realități introvertite, utopice? Sigur sunt și maniere de percepție improprii la mijloc, tradiționale.

Universitarul Dumitru Chioaru (poet, director al revistei literare *Euphorion*) atrăgea atenția: *Occidentul crede că a depășit nivelul poetic al expresiei literare, poezia fiind a popoarelor primitive!* Chiar așa? Am citit în *Observator cultural* din 3 iunie 2016 un interviu cu un poet belgian, Charles Ducal (64 de ani, apărut cu poeme de calitate; altfel, „maoist” în tinerețe), interviu de-a dreptul stupefiant, rupt din filmele comuniste. Jan H. Mysjkin, traducătorul lui, subliniază că „în ianuarie 2014, Charles Ducal este numit primul *Poet Național* al Belgiei, pe o durată de doi ani”. Ascultați-l pe Charles Ducal: *Am scris mai multe poeme decât cele care mi-au fost comandate. Pe teme diverse: pentru 1 Mai, Ziua Muncii, pentru șomerii din două mari uzine din Valonia și din Flandra, pentru 1 septembrie, începerea școlii, pentru Ziua împotriva sărăciei. Am scris și despre boala Alzheimer, despre Marea Nordului, cu ocazia vacanței, dar și poeme personale, cum ar fi despre nașterea unui copil, a unei fete. Directorul Centrului de poezie din Gand, care este inițiatorul acestui proiect „Poet Național”, când a devenit tată, mi-a cerut să scriu... De necrezut? Iată că statul belgian te face „poet național” și-l contrazice pe Dumitru Chioaru: „nivelul poetic” a atins aici, în Occident, chiar culmea! „Poezia fiind a popoarelor primitive”? Belgia, popor primitiv (sau... popoare primitive)? Vreți să-l mai auziți pe Charles Ducal: *Am făcut o lectură pe 1 Mai, cu ocazia unor manifestații organizate de sindicate... Poemul a fost publicat și în presa sindicală, citit de mulți muncitori. E de răs, de plâns?**

Eu cred în continuare că poezia (creația literară, în sine) e inclusă în gena tuturor — ea trebuie doar activată, în bine sau în rău. Fie că e poezie scrisă sau receptată (citită). Nu întâmplător cei ce o scriu spun că poezia vine de la sine, de parcă ar fi dictată din senin, sau că mâna scrie singură. La fel, pentru a fi receptată, trebuie trezite resursele de sensibilitate din fiecare, specifice. Inconștientul (coborât în inimă) și intuiția, în principal, sunt purtătoare de poezie și o fac să se manifeste, nu o dată incoerent, depinde de limpezimea mesajului primit de niciunde. Poezia e, totodată, azi, o parte a frumuseții sufletului, frumusețe decantată și scoasă în evidență de talent și simț critic natural, estetic.

PS. N-am nici o admiratoare! Alexandra (pe numele întreg Velicu; habar nu am cine e, cum arată, câți ani are; am corespondat „la rece” de trei ori pe e-mail) e o masterandă a Lidiei Vianu (Director al CTITC — CENTRUL PENTRU TRADUCEREA ȘI INTERPRETAREA TEXTULUI CONTEMPORAN, Universitatea din București), și-și prezintă disertația pe seama poeziei mele în vara lui 2016 „sub forma unor numere de revistă în ediție bilingvă, care vor cuprinde traducere de poezie, împreună cu un interviu cât mai amplu și o cronologie a vieții și operei autorului ales”...

23 / 24 iunie 2016. BV

(N. R. Textul a fost citit de autor la Centrul Cultural Pitești în cadrul Conferințelor Municipiului Pitești)

Carte străină

Dintr-o turnură într-alta

Îmbiindu-ne într-o lume ficțională de o originalitate accentuată, de o complexitate remarcabilă, de o profunzime extraordinară, Dag Solstad, autorul concentratului roman *Jocul cu viața sau Nefericitele isprăvi ale unui homo ludens* (tradus din engleză în română de Ion Monafu, publicat de Panfora în 2011) nu se ferește câtuși de puțin să ne facă insistent cunoscute vulnerabilele, tensionatele, precarele moduri de a ființa ale unor bărbați și femei din Norvegia contemporană, țară în care prosperitatea crescândă (atât de invidiată de locuitorii unor țări europene mai puțin prospere) nu reușește să scoată definitiv din joc mai mult sau mai puțin previzibilă dramă umană, siguranța existenței curente nu izbutește să anihileze pe de-a întregul posibilitatea intervenției unor factori cu un puternic potențial distructiv, normalitatea nu-i până într-atât de consolidată și de sigură de ea încât să nu se mai confrunte niciodată cu vreun iminent atac la adresa ei, șansa opțiunilor multiple (de care face atâta caz orice formă de capitalism în expansiune) nu-i defel liberă să se afirme din plin, într-un necondiționat, văzându-se deseori subminată de te-ai mira ce fricțiune obraznică, gata să dea, pe neprevăzute, peste cap orice așteptare călduță, de factură euforizantă.

Divorțat de nevastă, trezorierul Byorn Hansen din Kongsberg, în vârstă de 50 de ani, se considera pe el însuși „o persoană înceată, introvertită și nu deosebit de spontană”. Cândva fusese „un băiat sărac”, dar cu multă dragoste de carte, așa încât „a hotărât să meargă la Oslo să studieze. Cu toate că „era mai mult interesat de artă și literatură, de filozofie și aflarea scopului vieții”, „a ales să facă studii economice”. Dorind să se afirme cu orice chip, „nutrea un vag sentiment că trebuia să se ridice și să ajungă cineva în viață, să nu sfârșească în aceeași sărăcie ca părinții lui” (care, în pofida nereușitei evidente, „răspândeau în jur, pur și simplu”, o anumită aură de desfătare”). După terminarea facultății, „a ales să devină un funcționar de stat, din lipsă de alte alternative. Avusese o aventură erotică trecătoare cu o tânără femeie pe care o abandonase cu un copil în brațe. Cunoscând-o pe fermecătoarea și jucăușa Turid Lamners, s-a îndrăgostit de ea, a renunțat la o înaltă slujbă ministerială și, la sugestia viitoarei sale soții, s-a mutat în provincialul orașel Kongsberg, acceptând modesta slujbă trezorială. Nu după mult timp, „devenise neîndurătorul colecător de taxe”, „funcționarul sever al statului”. În paralel, se remarcase ca actor amator, încercând să se afirme ca homo ludens, să se destindă și, mai ales, să-i facă pe plac soției sale, al cărei apetit ludic era de-a dreptul nesățios. Din pricina unor accese de gelozie, se simțise deseori părăsit, separat de iubita-i zănată, obișnuită să-și petreacă timpul mai mult prin lume decât acasă, ba chiar fusese mult de tot nemulțumit din pricina faptului că pentru ea „substanța nu însemna nimic, mascarada era totul”

(motivându-i opțiunea pentru descentratul, iconoclastul teatru de avangardă și, implicit, aversiunea față de temeina, echilibrata dramaturgie ibseniană). Sesizând, după câțiva ani petrecuți împreună, că partenera lui conjugală „se veștejise”, „nu mai simțise nicio atracție față de ea”, fusese cuprins de „un groaznic sentiment de singurătate”. Drept urmare, voise să se smulgă din inconvenabilul câmp conjugal. După despărțirea-i de soția capricioasă, stânjenitoare, înclinată spre exces, nonconformism, exhibiționism, își găsisse alinare în prietenia cu dentistul Herman Busk cu care obișnuia să discute îndelung despre cărțile apărute recent, respectându-i gusturile diferite de ale sale, cerându-i sfatul ba într-o privință, ba într-alta. Din pricina unei prelungite dureri de stomac nu se simțise prea bine tocmai atunci când împlinise cinci decenii de viață. Cum consultatul doctor Schiotz nu-i putuse veni îndeajuns în ajutor, se temuse să nu devină victima vreunei maladii incurabile. Dincolo de faptul că ajunsese să se simtă „profund ambivalent”, situația i s-a ameliorat simțitor ulterior, așa că a putut să-și vadă de ale sale într-un mod satisfăcător.

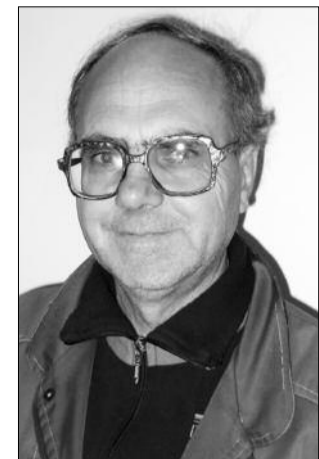
Fiind înștiințat de fiul său Peter (pe care-l părăsise cu aproape două decenii în urmă) că intenționa să-i ceară găzduire câteva luni, a început să pregătească temeinic dificilul moment al întâlnirii cu odrasla abandonată de mult, descinsă în Kongsberg cu intenția de a studia optica și de a-l cunoaște îndeaproape pe atât de puțin cunoscutul tatăl.

Reîntâlnindu-l, a constatat că „era o ediție tânără a lui însuși”, a rămas impresionat de tinerețea lui „cu toate splendorile”, și-a dat seama că „fiul lui întruchipa stereotipul unui tânăr” activ, entuziasmat, promițător. În același timp însă se simțea iritat de faptul că odrasla sa „degaja o nonșalanță amețitoare, destrăbălare și trândăvie”. Deoarece trăia „o stare sufletească deosebită”, tatăl care nu-și mai văzuse fiul de o bună bucată de vreme „era neliniștit, preocupat și fără nicio idee în minte despre cum ar trebui să acționeze în noua turnură pe care o luase viața lui”. Luând aminte la ceea ce i se întâmplase, „i se părea ciudat să stea astfel, într-o stare familială idilică, cu „un tânăr străin, aproape total necunoscut, dar despre care știa că era propriul lui fiu”. Cât de curând a descoperit că băiatul său aflat în primul an de studenție „este un tânăr gentleman modern”, „pregătit să sugă cunoașterea”, tânjind „după o viață îndestulată”, dorind să trăiască intens fiecare moment din existența sa pe deplin acordată cu agitatul, freneticul Spirit al vremii. Pe de altă parte însă a sesizat cu nemulțumire că Peter „refuză să-și asume orice responsabilitate filială”, înclinând spre frivolitate, rezervându-și dreptul de a fi egoist, de a se eschiva din fața unor îndatoriri elementare. Ceea ce l-a mâhnit profund pe sobrul pater familias, din ce în ce mai consternat și mai ranchiunos. Depășindu-și astfel de stare negativă, mai vârstnicul bărbat i-a împrumutat feciorului mașina,

nutrind sentimentul că se achită într-un mod onorabil, de o serioasă datorie paternă, s-a străduit să nu reacționeze într-un mod exagerat, să nu ajungă la un conflict cu odrasla-i nu tocmai pe placul său. Nu după mult timp a observat că „la fiul lui era ceva care îi afecta neplăcut pe alții”. Drept urmare „a început să se simtă îndurerat când fiul lui vorbea entuziast despre vremurile pe care le trăia”, „despre ritmul agitat al timpurilor”, „despre faptul că vremurile noastre sunt nemiloase, îi aruncă afară pe cei ce nu intră în ritmul lucrurilor”. Oricât de intrigat s-ar fi simțit auzind ceea ce auzea, în imaginația-i tolerantă tatăl chibzuit căuta o cale de împăcare cu fiul lipsit de temperanță. Altminteri „nu putea să sufere maniera moralizatoare și lăudăroasă a fiului”, era înspăimântat de „acel aer tănuț” al celuilalt, de distanța ce i-o impunea și, nu în ultimul rând, de „modul prin care putea să-și pună propria ștampilă asupra existenței”. De la un timp „nu mai putea suporta să mai asculte declarațiile despre lumea modernă, de care fiul său era atât de mândru, cu trup și suflet”. Numai că „în același timp simțea un junghi de culpabilitate”, pregeta să-i recunoască odraslei sale statutul filial, după cum și acesta întâmpina dificultăți în a-l recunoaște drept legitimul său tată.

Călătorind prin Lituania, trezorierul Hansen a ajuns la Vilnius, unde a participat la o conferință, s-a simțit privit ca un idol, înconjurat de „o aură promițătoare”, s-a operat. După operație s-a trezit într-un scaun cu rotile, a fost externat, s-a întors în țară, s-a comportat ca un „invalid plin de demnitate”, „se temea pentru soarta lui”, se socotea „creația altcuiva”. Mai către sfârșit, autorul ne dezvăluie că personajul e un paralizat închipuit, nu adevărat, ce le-a spus autorităților o farsă cu scopul de a încasa de la Asigurările de sănătate o sumă uriașă, împărțită prin două cu versatilul doctor Schiotz.

Pe cât de modest ca întindere, textul românesc solstadian *Elleve roman, bok atten* (1992) este scris cu o scrupulozitate împinsă la maximum, evoluează în direcții multiple (unele existențiale, altele ludice sau morale), somându-și cititorii să accepte discontinuitatea, să-i recunoască farsei un enorm potențial narativ, să se obișnuiască treptat cu o seamă de personaje imprevizibile, neconvenționale, pline de surprize, eterogene, neori chiar neverosimile, să umple cu imaginația lor prodigioasă nenumăratele spații rămase goale, să facă tot ce le stă în putință spre a pași pe urmele protagoniștilor mai mult sau mai puțin înțelepți, neastâmpărați, jucăuși din cale afară, dispuși să treacă de anumite limite sau conveniențe, râvnind să-și joace viața din plin, să se situeze la înălțimea celor mai temerare aspirații, să-i scutească pe ceilalți de plictis, de rutină, de monotonie, să se înfățișeze ca ființe pline de nerv, entuziasm, de forță creatoare.

Pe cât de modest ca întindere, textul românesc solstadian *Elleve roman, bok atten* (1992) este scris cu o scrupulozitate împinsă la maximum, evoluează în direcții multiple (unele existențiale, altele ludice sau morale), somându-și cititorii să accepte discontinuitatea, să-i recunoască farsei un enorm potențial narativ, să se obișnuiască treptat cu o seamă de personaje imprevizibile, neconvenționale, pline de surprize, eterogene, uneori chiar neverosimile...

Lumea dunăreană

E altceva când un scriitor vorbește despre alți scriitori, deoarece cunoaște contorsiunile creației, valoarea frazelor, satisfacția operei finite. Iată că poetul și prozatorul Iulian Dămăcuș a publicat studiul *Manierism și pitoresc în literatura sudului românesc* – Editura Napoca Star, 2015 - cu o percutantă prezentare pe coperta a patra, semnată de Mircea Muthu („o analiză estetică, nuanțată, dar și admirativă”). Autorul consideră ilustrativ pentru literatura sudului românesc cvartetul alcătuit din Ștefan Bănulescu, Ilie Sălceanu, Emanoil Bucuța și Nicolae Dunăreanu. Balcanismul poate oferi punți de comunicare spirituală între Orient și Occident.

Manierismul comportă artificialitate, afectare, formalism, dar și fantezie, căutare, paradox, bizarerie. Nu departe e coincidența contrariilor și obsesia pentru „viața în oglindă”. Poate că manieristii voiau să cuprindă infinitul într-o ramă de oglindă, printr-o filtrare transparentă, folosind din plin parabole și hiperbole. Mitizarea, estetizarea și magia sunt specifice Sudului țării. Mînușia descriptivă e orientată orizontal, ca un fel de axă a Dunării.

Cum se citește cartea despre manierism? Ca o configurare vivantă de spații, unde te pierzi între real și imaginar. Iulian Dămăcuș incită, mereu instalat în spatele unei documentări riguroase. De la cetatea Vidinului la insula Ada

Kaleh, până la sate uitate de lume sau teritorii de un pitoresc specific, autorul lucrării nu obosește între asociații și delimitări, cu o rigoare de invidiat. Parcă mergem spre Faulkner și Marquez, ori revenim între dealurile ascunse de Dunăre.

Cu siguranță, se simte că un scriitor vorbește despre alți creatori. De ce? Pentru că Iulian Dămăcuș desfoliază acuribie, e atent la frazare, scrie așa cum...ar dori să se scrie și despre el cândva. Cine e Iulian? Un scriitor neobosit : de la haiku la romane, de la poezie la proză, cu un dar binecuvântat al observației.

ALEXANDRU JURCAN

studii

Ion Popescu-Sireteanu

Drumuri păstorești (II)

Hogaș. Un sens al acestui cuvânt (în **MDA hăgaș**) este „drum pe care merg vitele la păscut” În **ALR SN**, III, h. 865, găsim varianta **ogaș**. În **Dicționarul entopic**, I, 267-268, sub **hogaș** se prezintă multe informații de interes. Astfel, **hogaș** este „vălcea lungă, îngustă, adâncă într-o coastă”; „ruptură de teren pe care vine apa ploilor”; „gura râului, canalul de legătură între două lacuri”; „drum îngust, râpos”; „ogaș ca un jgheab pe care se scurg lemnele la vale”; „urma lăsată de căruțe într-un loc mai moale”; „vale adâncă, ruptură mare”.

Lăsătoare este un derivat al verbului **lăsa**, cu suf. **-ătoare**. În **MDA** are mai multe sensuri, între care „potecă de munte în pantă pe care sunt coborâte oile la adăpost, în sat”. Prezentăm și alte informații: „potecă, drum prin pădure (totdeauna pe coastă)”: **Badiu Ńeu de la Ńioare, Să-i țan calea-n lăsătoare** (**GS**, VI, 240, din Jina); „potecă pe unde se lasă să meargă oile sau să pască libere” (**Lexic reg.**, I, p. 82, din Rm. Vâlcea); „cărare (de la stână la izvor sau în sat)” (**ALR SN**, II, h. 408). Cităm și versurile: **Rămân stâni fără stăpâni, izvoare fără ciopoare, Lăsători fără păstori** (**GS**, VI, 197). **Dicționarul entopic**, I, 303, aduce o seamă de noutăți în prezentarea acestui termen: „coastă cu înclinare foarte mare pe care te poți lăsa într-o vale”; „drumurile animalelor, sălbaticunilor din pădure, al oilor”; „drumuri înguste, numai de picior”; „drum între două dealuri sau, în coastă, ca o ruptură a coastei, prin care se coboară la vale (ruscă)”; „drum îngust, râpos”; „loc mai lăsat, de trecere peste munți, care întreprue creasta munților”; „loc de pândă pentru vânat”; „deal mic, un drum peste deal și pădure”; „potecă ce merge pe lângă drumul de boi” și „care te lasă mai ușor la vale”, „loc de trecere pentru animale, în munți”. Tot în acest **Dicționar**, I, 303, vezi **lăsători**, „drumul de coastă al oilor la munte” (din Gilort – Gorj) și **lăsătură**.

Mergăt „Drum pe care merg de obicei vitele”. **Mergătul vitelor**. Din **merge** (**MDA**).

Ar. **părtică** are sensul „cărare” (**DDA**, 961).

Plai are următoarele sensuri în **MDA**: 1) „versant al unui munte sau al unui deal”; 2) „vârf al unui munte sau unui deal” sin. cu **creastă, culme**; 3) „munte”; 4) „deal mare”; 5) „regiune de munte sau de deal, aproape plană, acoperită de pășune”, sin. cu **lumiș, poiană**; 6) „câmpie înaltă”, învechit: **plăieț, poiană** (popular) **plaiște**; 7) (în locuțiunea adverbială) **plai** sau **în plaiurea** = prin sau în toate părțile, sin. cu **pretutindeni**; 8) (în aceeași locuțiune) în lung și în lat; 9) „loc înalt pe care pasc vitele”; 10) „suprafață de teren cultivată, în special cu vie”; 11) „drum sau cărare care urmează sau traversează o culme, o regiune muntoasă”; 12) „trecătoare”; 13) „orice drum de pământ, nepietruit”; 14) „drum de munte, cu lemne puse de-a curmezișul, pe care se transportă buștenii la vale”; 15) „subîmpărțire administrativă a județelor și ținuturilor, mai ales a celor de la munte, în evul mediu, în Țara Românească”; 16) „reședință a unui plai”; 17) „întindere mare de pământ dintr-o țară, dintr-o zonă etc.”, sin. cu **meleag, regiune, ținut**; 18) „přidvor încadrat de patru coloane”; 19) „plută”.

În cele ce urmează, vom aduce în atenție unele sensuri necunoscute dicționarelor sau ameliorări ale celor știute.

Plai se încadrează între termenii geografici de importanță majoră sau generală. „Acest termen, cu deosebit de mare importanță în viața populației autohtone în trecutul istoric, are originea în latinul **plagium** care înseamnă „coastă”; „plaiul și muntele sunt două noțiuni distincte aici: plaiul cuprinde partea inferioară a „muntelui”, dacă ne putem

exprima așa, până la altitudinea de 1000-1400 m, iar muntele începe din plai în sus” (Dragoș Bugă, **Sensul termenului „plai” la populația satelor Olteniei subcarpatice, în Lucrările simpozionului de toponimie**, București, 1975, p. 77-82).

Ion Conea, în **Clopotiva**, II, 498, ne dă informația că în Hobița și Grădiștea se spune **plai**, iar în Clopotiva **potiec**, dar în Clopotiva se folosește derivatul **plăieș**, dovadă că și cuvântul **plai** s-a folosit.

„Universul oierului transhumant, care includea întreaga experiență izvorâtă din felul de viață specific acestei îndeletniciri, era strâns legat de plai. Turmele urcau la pășune pe plai, numărătoarea vitelor se făcea la cheia plaiului; exista un picior și o gură a plaiului...” (Constantinescu-Mircești, 14). Munții românești au ușurat legăturile; „plaiurile și trecătorile care îi străbat au constituit permanente puncte de legătură în pofida unor vremelnice granițe administrative” (idem, 32); „spre munții cu nedei se deschideau plaiurile ce străbat înălțimile ca adevărate magistrale transcarpatice, ca vechi drumuri de legătură între așezările de pe ambii versanți” (Apolzan, **Carpații**, 25).

Consemnăm mai jos toate sensurile termenului **plai** înscrise în **Dicționarul entopic**, II, 64-65: „latura înclinată a unei înălțimi, terenul prelungit de la poale la vârf pe care se merge la munte”; „drumuri înguste numai de picior în câmp, din pădure”; „drumurile animalelor în pădure”; „drum de picior sau de car pe muchia dealului”; „deal mic, drum peste deal și pădure”; „loc neted mai puțin întins sau foarte întins”; „înălțime mai întinsă, prelungită, cu spinarea mai largă”; „partea înclinată a unui deal sau munte”; „drum îngust pe marginea unei prăpăstii”; „punct de trecere peste graniță”; „platformă pe coastă care iese în afara dealului, potecă de-a lungul coastei”; „munte mare și foarte întins”; „înălțime (deal) cu spinarea larg boltită și puțin alungită”; „ridicătură stearpă de pe deal, muchie golașă”; „poiană pe o înălțime sau pe o coastă”; „ogaș ca un jgheab pe care se scurg lemnele la vale”; „înălțime potrivită, cu coaste line, despărțită de alta asemănătoare printr-o vale largă, cu locuri frumoase și bune de muncă sau de pășuni, pometuri”; „coastă repede, greu de urcat”; „loc neted, inconjurat de dealuri”; „înălțime mai mare, izolată, cu spinare lată în formă de pod”; „locul pe unde se coboară fânul de pe deal cu țârșul”; „margine de pădure”.

Cu privire la sensurile acestui cuvânt, prezentăm unele extrase: **Plaiul e plai mare, de urdină oamenii cu cai, dar hățașul e prin bărc, mai mic, nu urdină atâția oameni** (Pitiș, 166); **Și au făcut cărări sau plaiuri din țara Ardealului (Uricariul); Strângând viorele și toporăși de pe lângă plai** (Creangă) (apud Bocănețu, 258-259); „plai în partea locului e numai drumul de munte” (Conea, **Clopotiva**, I, 132); **plai de munte** (Dosoțtei, I, 379, vers 81); „munte înalt, lature, potecă, districte de munte” (Păsculescu, 368); **Plaiurile erau drumurile pastorale de munte în Hațeg** (Apolzan, **Carpații**, 88-89); „spre munții cu nedei se deschideau plaiurile ce străbat înălțimile ca adevărate magistrale transcarpatice, ca vechi drumuri de legătură între așezările de pe ambii versanți” (idem, **ibidem**, 25); **plai** „drum de munte” (așa se numește în mărghinimea Sibiului) (Dragomir, în **LIGC**, VI, 175); „drum pentru vite prin pădure” (Pața, **Țin. Vatra Dornei**, 105); „potecă mai mare, mai largă, prin pădure; sau pe câmp” (Bucovina). O întretăiere de plaiuri se cheamă **crucile plaiului**.

Din **ALR SN**, II, h. 408, reținem că „sunt două **plaiuri**: **plaiu mic**, pe care umblă numai oamenii, și **plaiu mare**, cel mai

umblat, pe care se merge și cu calul”; **plai** este „cărare”. Din harta 808, vol. III, aflăm că **plaiu muntelui** este „coama muntelui (dealului)”. **Plai** este „drum, cale pe munte” și este un termen păstoresc (Constantinescu-Mircești, 14, 68).

Plai are o mare prezență în cântecul popular de haiducie și de ciobănie: **Măntorsei iară pe plai/Cu mireasa de sub strai** (Alecsandri, III, 284); **De mi-a fi norocul rău, Plaiul și codru-i al meu** (F. P., I, 73); **Pe Argiș în jos, pe plaiul frumos** (Teodorescu, 467); **Toată noaptea mă certai/cu niște voinici din plai/pe niște belii de cai** (idem, 299); **Pe dealuri mărunte, pe plaiuri tăcute** (idem, 435); **Hai, murgule, hai, Pe coastă de plai** (Tocilescu, 1264); **Și plecă pe plai la vale** (Voronca, 116); **Cine-o făcut plaiu-n munte, Dumnezău să nu-l ajute** (Papahagi, **Graiul**, 26); **Gomăn gomăind, Tot plaiuri suind** (Costăchescu, 87); **Sus pe plaiul muntelui/Mere dorul mândrului** (Precup, 30); **Rău plaiul s-a părăsit, De baci și de păcurari** (Mohanu, 56).

În **DERs**, 182, sunt amintite unele nume topice **Plai** în Țara Românească, începând cu anul 1504.

Nicolae Drăganu, în **România**, prezintă numeroase nume topice **Plai** sau derivate. El scrie că apelativul **plai** „nu poate veni din slavul planŭ ‘eben’ [= întins] (cf. ceh. **Planj**, n.-slov. **planja** ‘Ebene’ [= câmpie, șes]), cum crede Tiktin, **DRG**, p. 1180, ci, cum dovedește Meyer-Lübke [...] din lat. **plagium**, care însuși derivă din gr. **πλάγιον**”. Candrea – Densușianu, în **Dicționarul etimologic**, prezintă cuvântul **plai** ca element moștenit din lat. ***plagijs, -um**, din **plaga** „bande de terre, étendue, contrée”, trimite la o comparație cu it. **piaggia** „côte, coteau, penchant de colline”; vfr. **plaie** „contrée, region”; prov. **plaia** „plage”, din ***plagia**. Derivatele cuvântului sunt **plăieț, plăiuț, plăișor, plăiet** (dispărut), **plăiaș** și **plăieș**. Din română a fost împrumutat în ruteană, maghiară.

Al. Ciorănescu, 606, prezintă doar sensurile „platou, podiș, parte mai înaltă a unui teritoriu”; „regiune, ținut”; „diviziune administrativă, subprefectură” și „drum de munte, potecă”. Aromânii au **plai**. „Gr. **πλάγιον**, probabil printr-un lat. ***plagium**, cf. lat. **plagia** ‘țarm’ și ‘câmpie’”. „Der. din sl. **planina** ‘munte’, sl. **planŭ** ‘șes’ (Tiktin) este dificil din punct de vedere fonetic; cf. sb., cr. **plaj** ‘coastă muntoasă, pe care Vasmer [...] îl consideră de origine dubioasă și care nu se explică bine nici prin gr., nici prin it., este probabil un împrumut din alb. **plaië**, care, la rândul lui, ar putea proveni din mr.” (adică din aromână, I. P.-S.). Între derivate, Ciorănescu înscrie și cuvântul **splai**, care în **MDA** are etimologie nesigură, dar este comparat cu **plai**. Autorii **SDE**, 316, consideră cuvântul ca moștenit din latină, unde este împrumut grecesc. **πλάγιον** „șes înclinat”, „suprafață înclinată”; se trimite la o comparație cu it. **pláyi** „pantă păduroasă”.

În aromână este mult folosit cuvântul **plai**, pl. **plaiuri** și **plaie**. Reținem câteva contexte: **tricu plailu a muntelui; oile ahurhiră s’ l’ea plailu nsus** = oile au început să ia plaiul în sus; **vine dit păduri și plaie** = vine din păduri și plaiuri. Cuvântul este comparat cu gr. **πλάγι** „locus declivus”, alb. **plljë** „pianura, valle” dar vine din lat. ***plagijs**.

Potecă este un drum foarte îngust, pe care poate merge, de obicei, câte o singură persoană. Este împrumut slav, probabil din bg. **pâteka**. **ALR SN**, II, h. 408, prezintă cuvântul în câteva puncte: **poteca plaiului, poteca apei**. Sin. al lui **hățaș; pe obcină, la încrucișări de poteci** (Bucovina).

Plai se încadrează între termenii geografici de importanță majoră sau generală. „Acest termen, cu deosebit de mare importanță în viața populației autohtone în trecutul istoric, are originea în latinul **plagium** care înseamnă „coastă”...

lingvistică

Origen la Cezareea Palestinei

O parte a operei sale exegetice dedicate cărților Scripturii, Origen le-a scris la Cezareea Palestinei, a doua sa reședință, adoptată în a doua parte a vieții, unde se refugiase din fața răutăților și încercărilor ce-i veniseră din partea unui grup de contestatari din Alexandria. Abandonase marea cetate elenistică fondată de Alexandru cel Mare și care se bucura încă de un prestigiu unic în întreaga lume greco-romană. Și se refugia la Cezareea Palestinei, unde își continua activitatea catehetică, comentariile la Scriptură; unde este hirotonit preot, continuând să predice nestingherit în biserică. Aici pune bazele unei faimoase biblioteci. Căci ambientul era într-adevăr favorabil unei astfel de activități.

Cezareea era o cetate cosmopolită, o cetate tipic elenistică. Construită pe pământ iudaic, fusese destinată a fi locuită de păgâni. Iată de ce nici nu apare amintită în Evanghelii și de ce Domnul însuși nici n-a pus piciorul aici. Doar Apostolul Neamurilor a fost închis aici, înainte de a fi trimis la Roma, spre a fi judecat de Cezarul. În vremea lui Origen, populația Cezareei Palestinei era amestecată. Trăiau aici și mulți evrei. Populației locale i se adăugaseră, de-a lungul timpului, mulți coloni, veterani de război din armata lui Irod, apoi romani (— și însoțitorii lor, *negotiatores*), greci, fenicieni. Comunitatea evreiască devenise destul de numeroasă și puternică, încât, încă din secolul I d.Hr., reclamase *isopolitia*, adică egalitate în drepturi cu cetățenii romani. Epoca Severilor era una prolifică pentru evreii din Cezareea, comunitatea devenind înfloritoare. Ambientul de efervescentă intelectuală nu putea să nu-i placă lui Origen. Se pare că rabinatul palestinian întemeiasse, între anii 230 și 260, o academie, în care nu doar se făceau exegeze la Scriptură, se studia cazuistica aplicării Legii după schemele tradiționale ebraice, dar se pare că se studiau asiduu și textele creștinilor (ce vor reprezenta, mai târziu, Noul Testament). Căci nu puteau rămâne indiferenți la mesajul unora din contemporanii lor, care afirmau cu convingere că Mesia cel mult așteptat a venit deja. Iar comunitatea creștină din Cezareea avea acum ca purtător de cuvânt un intelectual de mare clasă, în persoana lui Origen, *didaskalos* al școlii catehetice și predicator al catedralei orașului. Origen însuși a făcut de mai multe ori referire la schimbările culturale cu comunitatea rabinilor, de la care a împrumutat unele exegeze la diferite pasaje scripturistice.

Și totuși, când se gândea la prietenii săi dintre rabini, bătrânul dascăl se întrista. Nu putea nicidecum înțelege miopia fariseilor, refuzul și împotrivirea lor agresivă față de Hristos. Îi vedea cum stăteau zilnic aplecați asupra textelor sacre, încercând să le pătrundă

sensurile adânci, să le surprindă nuanțele, să găsească ieșiri sau soluții pentru situații morale complicate. Din această academie rabinică din Cezareea va ieși un faimos comentariu la Lege, *Mishna* (din *Talmudul ierusalimitean*), fundamental pentru tradiția ebraică. Origen îi apreciază, dar rămâne întristat, cu un gust amar, în urma întâlnirilor cu ei. Pentru că acestor înțelepți le scapă adevăratul sens al Scripturii; nu înțeleg semnele care atestă că Mântuitorul a venit și că ei L-au văzut, înconjurat de mulțimi, nu departe de aceste locuri, la Nazaret, unde oamenii se atingeau de El ca să primească lumină și vindecare (Mt. 14, 34-36). Israel continuă să se împotrivescă lui Hristos.

Cu siguranță că bătrânul dascăl îi avea în vedere și pe acești înțelepți ai Legii atunci când a scris *Comentariul la Evanghelia după Matei* (CMt.). Și de câte ori nu se va fi oprit asupra unei vocabule, frecventă în Evanghelii: *tôte*. Un cuvânt plin de sensuri, dar și de semnificații ascunse. Înseamnă *atunci*, dar și *așadar*. Însă, mai ales, punctează drama existențială a acestui popor îndărătnic și răzvrătit, drama împărțirii umanității între adevărat și refuzul lucrării Mântuitorului. Nu fără durere în suflet, Origen își încheia comentariul în cuvinte oarecum ponderate: “În acest chip se manifestă fățărnicia (cărturarilor și fariseilor): proferează acuze în fața celor ce au fost vindecați de bolile lor, și chiar lăsând impresia că se adresează împotriva ucenicilor, de fapt pe Învățătorul vor să-L acuze, căci o tradiție antică considera spălarea mâinilor un act esențial al evlaviei [...]. Noi însă să ne nevoim ca nu după tradițiile bătrânilor lor să ne curățim — chiar dacă și acelea sunt după dreapta judecată —, (arătând curate) faptele noastre, și în acest sens să apălăm mâinile sufletelor noastre” (CMt. XI, 10).

Acum, când comentariul ajunge la sfârșit și falsa dilemă inițială pare să-și fi găsit soluția, maestrul revine cu amărăciune asupra misterului aceluși refuz care traversează istoria (— mai mult decât și-ar fi imaginat el, când a scris aceste pagini —), cu o întrebare adresată prezentului, unui prezent continuu, inepuizabil până când istoria nu-și va consuma propriile resurse: “Și acum?” (ca o aplicație a lui *tôte*). Și se gândește, probabil, la toți evreii din Cezareea, unii dintre ei prieteni apropiați și respectabili, precum acel “Evreu anonim” care i-a furnizat prețioase informații și explicații despre *corban*, și se tot întreabă: ce vor fi așteptând ca să-și deschidă inimile și să primească adevărul pe care profeții lor l-au anunțat și pe care părinții lor L-au văzut printre ei.

În ultima dintre *Omiliile la cartea lui Iosua fiul lui Navi*, rostită de el ca preot, în Biserica din Cezareea, și-a exprimat într-o zi speranța și dorința unității dintre Israel și poporul ales dintre toate neamurile. Referindu-se la

cuvintele Apostolului Neamurilor (din Rm. 11, 26), că “după ce va fi intrat o mulțime de neamuri, întregul Israel va fi mântuit”, și-a asigurat auditoriul de încrederea sa în această “făgăduință” a lui Dumnezeu. Și că desăvârșirea o vor “avea împreună cu darurile lui Iisus / Iosua, astfel încât fiecare să locuiască în pace (și) orice război și împotrivire să înceteze” (*Omilia* 26, ultimul paragraf). Și-acum? Așadar? Ce urmează să se întâmple?!

Manifestând o oarecare ezitație, bătrânul maestru pare să se adreseze tahigrafilor săi. Căci textul (din *Comentariul la Evanghelia după Matei*) consemnează: “Scrieți și asta (*kai nun mālita*). Așadar. Mai ales acum, de vreme ce L-au respins pe Mântuitorul nostru, Dumnezeu ar putea zice și despre ei: *în zadar mă cinstesc*, căci nu mai învață (predică) poruncile lui Dumnezeu, ci pe cele ale oamenilor și doctrinele care nu vin de la duhul înțelepciunii, ci doctrine omenești (cf. Is. 29,13). Din acest motiv, dinaintea acestei atitudini a lor, Dumnezeu a transformat poporul iudeilor, *a făcut să piară înțelepciunea celor învățați* dintre ei — căci de-acum nu mai este la ei înțelepciune, așa cum nu mai este profeție —, *ci înțelepciunea celor învățați* ai poporului Dumnezeu a îngropat-o și a ascuns-o pe undeva: nu mai strălucește, nu se mai vede” (CMt. XI, 11).

Aceste cuvinte, înainte de a le fi scris, Origen le va fi rostit în aulă, dinaintea studenților săi. Și cu siguranță că vreunul va fi rămas contrariat, cunoscând cu toții comunitatea ebraică prosperă și foarte activă, atât social, cât și intelectual. De aceea, pentru a îmblânzi puțin cele afirmate, Origen (folosindu-se de expresia: “chiar dacă par că”) moderează tonul, atunci când, parafrazând și actualizând textul din Is. 29, 15, zice: “Iată de ce, chiar dacă, în fond, par să împlinescă un plan, în realitate, întrucât n-o fac pentru Domnul, sunt de compătimit. Și chiar dacă par să vestească ceva tainic despre sfatul divin, în realitate nu zic decât minciuni, căci faptele lor nu sunt ale luminii și ale zilei, ci faptele întunericii și ale nopții” (*ibidem*).

Cei ce l-au cunoscut pe Origen, între ei, Sfântul Grigorie Taumaturgul, spun că era un om vivace, optimist și surzător. Amărăciunea lui pentru cei ce nu-L primeau pe Hristos nu putea să nu fie iluminată de marea speranță, mai mult: de convingerea că până la urmă toți vor fi recapitulați în Domnul, că binele va precumpâni, că iubirea lui Hristos va înmuia și inimile cele mai îndărătnice și va acoperi “păcatele cele greu de purtat”, și că, la sfârșit, “va fi un singur Dumnezeu Tată al tuturor, mai presus de toți, lucrând în toți și fiind prezent în toți” (Ef. 4, 6). Certitudinea aceasta unii i-au judecat-o prea aspru. Nădejdea lui însă izvora dintr-o inimă plină de iubire față de toți oamenii, față de toți fiii lui Dumnezeu.

Nu putea nicidecum înțelege miopia fariseilor, refuzul și împotrivirea lor agresivă față de Hristos. Îi vedea cum stăteau zilnic aplecați asupra textelor sacre, încercând să le pătrundă sensurile adânci, să le surprindă nuanțele, să găsească ieșiri sau soluții pentru situații morale complicate.

→ Constantinescu-Mircești, 11, spune că la 1839 au fost numărate „41 poteci pe care păstorii puteau să pătrundă din Transilvania în Țara Românească”. Închiderea unor astfel de poteci crea mari dificultăți păstorilor, astfel unii declară că „decât să meargă din munții care sânt proprietățile lor, până la arătatul punct, cale de o poștă și două peste sânuri de munți și râpe, mai bine să le ia vitele cu totul, că ei tot le prăpădesc” (idem, 32). Turmele transhumante foloseau pe la 1832 un număr de 87 poteci prin care treceau în Țara Românească din Transilvania, numai în plaiurile Dâmboviței, Nucleoarei și Argeșului. Unele poteci sunt deschise din vechime (idem, 29, 30). Se menționează, în 1844, în jud. Gorj, și caracterul potecilor, utilizarea lor: - **Vidra:** „se preumblă ungurenii cu vitele lor”; **Izvorul Cald:** „trec pe aici berbeci și rămători”; **Topești:** „se preumblă vitele în suire și coborâre”. Din plaiul Cloșani, jud. Mehedinți,

se întindeau 9 poteci „pentru trebuințele coborârei și suirea vitelor păstorilor” din Transilvania (idem, 30).

Prislop este, „loc de trecere pe munte” (Diacon, **Etnografie**, 83).

(**Drumul sării**, pe Valea Dâmbovicioarei, Nania, **Rusalii**, 19)

Schelă este „loc de trecere a oilor înspre Bărăgan”.

Ar. **silătură** „curmătură”; „potecă între doi munți”. Din lat. ***sellatura** (DDA).

Tragă are și sensul „cărăuie făcută de vite sau de sălbăticiuni în pădure”. „Postverbal de la **trage**” (DLR).

Turiș „drumul ce-l fac oile până la locul frunzariului (pentru a-l mânca). Cf. **toriște**, **turiște** „locul unde stau oile pentru a-l îngriși” (Coman, 81).

Tuhău „drum al animalelor prin pădure. Din **tuh+ -ău** (MDA).

Valea Uăilor pârâu în Săcuieni, jud. Cluj (ALRR. **Trans. Date**, 71).

Zgău „vale îngustă între doi munți; ogaș” (Gregorian, 474).

Zugău „drum sau cărare care urcă drept, fără să ocolească, o coastă repede” (Moldovanu, 171, nr. 943).

Din cele prezentate se vede că existau numeroase drumuri și poteci păstorești, astăzi mai puține decât în trecut, pe care coborau păstorii sud-ardeleni în sudul și estul Carpaților. Pe aceste drumuri și poteci se refugiau din Transilvania, Moldova și Țara Românească întregii familii și sate, să scape de sub aspra stăpânire străină. În acest fel, drumurile și potecile au contribuit la păstrarea unității neamului nostru și a limbii române.

În revista „Limba română”, 1956, nr.1, p.1, s-a publicat o hartă a drumurilor pentru vârac și iernatic, ale păstorilor români, din sudul și nordul Dunării.

DIALOG EPISTOLAR PE O TEMĂ DATĂ DE ION CREANGĂ

Tema: AURĂȘ, PĂCURAȘ

N. Georgescu

...într-o viziune antropomorfică mai largă, organele importante ale trupului nostru au în ele spirite tutelare; cred că „auraș” este, pur și simplu, diminutivul masculinizat de la „auricula”, un fel de „urechiuș” (care este „păcuruș”, adică responsabil cu ceara și alte murdării) al urechii, la care trebuie să se roage copiii ca să aibă (ei) auzul bun. N-am cum rezolva, însă, chestiunea etimologică, pentru că discut cu termenul primar, diftongat, deci latinesc, „aurasius” să zicem.

litere

ENUNȚ

...Am predat de mai multe ori bucata *La scăldat* din *Amintiri de copilărie* de Ion Creangă, atrăgându-le atenția elevilor mei (meditam pentru școlile mai înalte, „vânat” în nu mai știu câte moduri de mame mai frumoase decât fetele lor, mult mai deștepte decât băieții...) că este ultima amintire a autorului despre sat, apa fiind, pentru el, ca un fel de cufundare în lichidul amniotic al primordiilor – și interogându-i insistent dacă au prins sensul pedepsei inițiatice date de Smaranda Creangă fiului ei, Nică, după care, cam dezamăgit, le dictam „comentariul” – așa că nu e exclus ca aceste notații, de acum, să se regăsească prin cine știe ce caiete jerpelitate... Pentru mine, o pedeapsă inițiativă este aceea în care se regăsește greșeala sau cauza ei, în mod simbolic, desigur, dar pilduitor. Dacă Daianidele sunt pedepsite, în mit, să care în continuu apă cu vasele ciuruite, de pildă, este pentru că ele au refuzat violent, categoric, să aibă copii cu Egiptiazii. Fetele înțelegeau mai bine, băieților trebuia să le explic...

În fragmentul *La scăldat* mama nu face altceva decât să verifice dacă băiatul ei a trecut de vârsta pubertății – și-i ia hainele, lăsându-l gol-goluț pe malul râului, ca să vadă dacă se rușinează de goliciunea lui. Să fi fost mai mic, desigur că Nică ar fi venit acasă dezbrăcat prin mijlocul satului, fără să-i pese. Numai că lui cam începuse să-i miroase a catrință, cum zice autorul (în altă parte), și, dacă citim cu ochi mai atent ce făcea, între altele, acolo, la râu, înțelegem că se ducea prin apă până la ceata fetelor care spălau rufe, ceva mai sus, și privea în oglinda râului...poalele rochiilor lor. Asta vedea mama de pe mal, și avea nevoie să se convingă, vom vedea pentru ce. Desigur, băiatul se rușinează cumplit și o ia spre casă pe căi ocolite, prin semănături înalte, stând ascuns la gardul ogrăzii, până când, împins de foame, sare înăuntru, se leagă de un proverb („Vorba ceea: golătatea înconjoară iar foamea dă de-a dreptul”) și-i sărută mâna mamei, zicând: „Mamă, bate-mă, ucide-mă, spânzură-mă, fă ce știi cu mine; numai dă-mi ceva de mâncare, că mor de foame!”

Mama îi dă, desigur, să mănânce, dar îi anunță și „verdictul” : „Bine-ți șade, coșogeme coblizan, să umbli lela pe drumuri în halul acesta...”. Simplu de înțeles: băiatul este „co-blizan”, adică mănâncă din același blid cu ceilalți; dar trebuie să și pui în blid, când consumi din el: pe scurt, mama înțelege că Nică s-a maturizat, este bine copt de muncă, și hotărăște ferm să-i întrerupă copilăria, să-l trimită la școală pentru a deveni ceva în viața și a aduce bani acasă. Copilul încheie primul ciclu al educației, școala primară, și trece la gimnaziu, ciclul al doilea, anii trupului (*gymnos* înseamnă tocmai trupul gol în grecește, iar acest al doilea ciclu al educației se ocupă mai ales de cunoașterea trupului, al *fisis*-ului, de către tânăr). Cu un singur cuvânt pus la capătul unei pedepse inițiatice, Creangă reușește, dacă-l citești cu ochi nelunecos, să transmită un sens important.

N-am reușit până acum să-mi explic mie, și apoi să le comunic și altora, cuvintele din cântecul lui Ion Creangă pentru scoaterea apei din urechi: „Auraș, păcuraș, / Scoate-mi apa din urechi / Că ți-oi da parale vechi; / Și ți-oi spăla cofele / Și ți-oi bate dobele.”

Ce vrea să însemne primul vers, pe care mai nou îl văd explicat prin manualele școlare ca pe un personaj: Auraș Păcuraș?! Cine-i acest „personaj mitic” pe care mi-l sugerează elevii mei pătrunși de lecturile din școală? Un fel de

ciobănaș, „păcurăraș”, strălucitor ca aurul ce ne veghează pe malul râului și ne scoate apa din urechi în schimbul paralelor vechi pe care, chipurile, i le dăm? Îmi amintesc și eu, ca toată lumea, acest cântecel de după scăldat. Amintirile mă duc chiar mai departe în copilăria mea acvatică: ne spuneam unul altuia, copiii așezați pe nisip să ne coacem la căldură: „Hai să facem soare”. Asta însemna două lucruri: fie ne uitam la capul unuia dintre noi, de obicei cel mai blond, și ne așezam în jurul lui suflându-i ușor în păr și răsfirând firele dese ca pe razele soarelui (poate asta era un fel de verificare, să vedem dacă s-a uscat bine părul) – fie luam nisip în pumni și, fiecare pe piciorul lui, deasupra genunchiului, făceam grămăjoare și la fel: suflam ușor încercând să răsfirăm nisipul rotund, ca să fie tot ca un soare... Trebuie să inventezi tot felul de lucruri așteptând tolăniți pe nisipul fierbinte, să poți intra din nou în bândie („știoală”, cum îi zice Creangă) – asta pentru că vârsta crudă nu-ți dă voie să stai alături, pe iarbă, la umbră, jucând cărți cu cei mari..., care mai că uită de scăldat, iar de invocații la păcurărelul năzdrăvan nu au ei timp, nici parale de sunat nu se gândesc să-i dea.

Cu această imagine a suflatului în nisip sau în părul capului unui copil mă întorc la descântecul lui Creangă, și zic: dar dacă acest „auraș” este un fel de vânticel, o aură, o boare? Când sărim într-un picior cu palma strâns lipită de pavilionul urechii asta se întâmplă, în fond: astupăm etanș lobul urechii încercând să facem un fel de pompă, ca un vid care extrage lichidul, care provoacă, nu este așa, un vânticel, o aură în interiorul urechii noastre. Acest „vânticel” să fie *aurașul* din descântec?

Dar... cine se joacă de-a etimologiile în limbajul copiilor? Se poate așa ceva? Mă refer strict la cuvântul *ureche*, care vine din latinescul *auricula*, prin schimbări fonetice moștenite: *oricla* – *ureche*. De ce-i spune așa în latină? – Desigur, trebuie să fie ceva în legătură cu *aura*, vânt: organul nostru auditiv este un fel de pânză care prinde vânturile lumii aeriene, vocile sau zgomotele fiind ele înseși asemenea împingeri ale aerului în toate părțile iar noi reușind să selectăm sensuri, cum ar fi cântecele, vorbirea articulată, foșnetul pădurii, etc. În acest caz, însă, *aurașul* lui Creangă n-ar mai fi un fel de bănuț strălucitor (din aur), ci, iată, un vânticel produs în urechea noastră prin efectul de vid creat între palmă și pavilion. *Auraș* nu e, așadar, neapărat un diminutiv de *la aurum*, -i, „aur”, ci același cuvânt cu *auricula*, -ae, „ureche”, numai că e recreat, nu e moștenit. Neapărat un latinist s-a jucat de-a etimologiile aici...Sau este împrumutat târziu, după ce cuvântul moștenit și-a încheiat alchimia în limbă și stă nevinovat alături de acesta...

Să-l lăsăm în așteptare și să trecem la termenul următor, „păcuraș”. Aici nu cred că poate fi vorba de *păcurar*, cum dau dicționarele, cu sensul cioban, din *pecorarius* latinesc (care vine, la rândul lui, de la *pecus*, -oris, turmă de oi, vezi *pecunia*, bogăție în turme de oi și, deci, bogăție în general, astăzi în bani, în aur). În românește nu se spune *păcurăraș*, ci *păcurărel*, acesta este diminutivul fixat în limbă, iar licențe în limba naturală se acceptă cu greu.

Mai degrabă termenul vine chiar de la *păcură*, un cuvânt care în latinește a dat atâția „derivați” cam câte derivate din petrol avem noi astăzi. Termenul de bază este *pix*, *picos*, cu sensul *păcură*, *smoală*, *rășină*. Mai amintesc *pica*, -ae - *coțofană*, *țurcă*, pasăre neagră, apoi *picus*, -i - ciocănitoare. (În spaniolă: *picaporte* înseamnă lacăt, ciocul cârligului

care închide o poartă, o ușă etc.) *Pică* în românește mai înseamnă și *biblică* dar și *ciudă* (a avea *pică* pe cineva: este culoarea neagră a urii; a vedea negru înaintea ochilor; unele dicționare românești vor ca acest termen să vină din germană: *Pike*, dar, iarăși, e puțin probabil).

Pe mine mă interesează, însă, în mod deosebit alt derivat, care m-a pus cu adevărat pe gânduri și m-a determinat să fac acest excurs cauzativ, ascultați: *picula*, -ae înseamnă *necurățenie pe pielea copiilor mici*. *Păcuraș* cu sensul de rășină se poate referi foarte bine la ceara din urechi – care este, iată, o murdărie pe pielea copiilor.

Dar *păcura* e neagră la culoare, cum rămâne cu aurul de dinaintea ei? Este „aur negru”? Să zicem că e simplu: mai jos avem „Că ți-oi da *parale vechi*”, deci bani învechiți, *înnegriți*. Numai că...nu prea se leagă în imaginarul pe care eu deja mi l-am construit. Dacă „auraș” este un diminutiv de la „ureche”, dacă înseamnă *urechiușe*, apoi aceasta nu poate fi decât lobul urechii, acela care se găurește pentru a agăța cerceii: aceștia, cerceii, trebuie să fie „paralele vechi”. De ce mi-am făcut eu această imagine? – Păi, iată cum urmează: „*Și ți-oi bate tobele*”. Aici nu prea mai e loc de întors: toba este *tympanum*, -i, adică, științific, exact timpanul (urechii). Anatomic, urechea are pavilion, apoi un timpan, un ciocănel, o nicovală: o fierărie întregă se adună în ea. Cât despre „*Și ți-oi spăla cofele*” final – este încă o aluzie la igiena, și anume la spălarea atentă, grijulie, a pliurilor urechii, a „*cănuțelor*” ei, ca să zic așa.

Deci: apa din ureche iese cărând murdăria (ceara), drept pentru care lui „*auraș*” i se promite cerceii din parale vechi și întregii urechi i se promite curățire continuă și protecție a timpanului. Dar, atunci, cine este *Auraș*? Iată-l un fel de spiriduș al urechii, adică urechea însăși concentrată în ceva mic din ea, care poate să-i facă igiena dacă este ajutat de mâna copilului și de promisiunile lui. Asta îmi amintește de ceva oarecum similar: ca să-l facă pe un copil mic să deschidă gura și să primească hrana, mama îi spune: „*Știu, nu ție ți-e foame, turcului din gură îi e foame, hai să-i dăm să mănânce!*” Cel mic e milos cu foamea turcului, și cască gurița. Nu mănâncă el cu atâta poftă de zici că se bat turcii la gura lui, dar se hrănește convenabil pentru mamă. Iar dacă o întreb, ea îți spune simplu: turcul din gură este *omușorul*, osul acela mic ce se vede în gât când ții gura larg deschisă.

Va să zică, într-o viziune antropomorfică mai largă, organele importante ale trupului nostru au în ele spirite tutelare; cred că „auraș” este, pur și simplu, diminutivul masculinizat de la „auricula”, un fel de „urechiuș” (care este „păcuruș”, adică responsabil cu ceara și alte murdării) al urechii, la care trebuie să se roage copiii ca să aibă (ei) auzul bun. N-am cum rezolva, însă, chestiunea etimologică, pentru că discut cu termenul primar, diftongat, deci latinesc, „*aurasius*” să zicem. Putem suspecta această ghicitoare a urechii (vedeți cum i-am spus: mai întâi cântecel, apoi descântec – iar acum, în concluzie, cred că este o *ghicitoare*) de intervenția cultă a cuiva, de un joc al unui bun latinist cu vocabule, aducând peste termenul moștenit, *ureche*, un derivat fără semnele transformării lui în moștenire.

Dar, în același timp, putem să ne așteptăm ca descântecul, în întregime, să fie găsit în imensul teritoriu al limbii latine, și, deci, să avem de-a face cu o moștenire de cuvinte înlănțuite, nu doar cu una din cuvânt în cuvânt. Știți la ce mă refer: este vorba de

descântecul de „colici” din Dolj și Vâlcea, reținut de I. A. Candrea în prefața la cartea sa, *Folclor medical român comparat*, din 1944: „Ciobănașii te aflară / Fără mâini te prinseră / Fără foc te coarseră / Fără gură te mâncară.” Ei bine, acesta îl regăsește aproape identic în limba latină, la un medic pe nume Marcellus: „*Pastores te invenerunt / Sine manibus colligerunt / Sine foco coxerunt / Sine dentibus comederunt.*”

I. A. Candrea își începe cartea chiar cu un studiu despre „*Auraș, păcuraș*”, plecând de la Creangă și arătând, pe mai mult de zece pagini, cu citate abundente din cam toate colecțiile de folclor pe care le avem, că se regăsește pe întreg teritoriul românesc în diferite forme, dar cu păstrarea peste tot a versului „*Scoate-mi apa din urechi*”. Mai mult: procedeul săritului alternativ pe piciorul stâng și drept pentru scoaterea apei din urechi

RĂSPUNS HÂTRU

Din capul locului o să-mi mărturisesc incompetența în speța de mai sus întrucât de peste o jumătate de veac n-am mai sărit într-un picior – nici în stînga, nici în dreapta și nici la alegerile de primari sau parlamentari, președinți ori tîndălinți –, bațîr să-mi mai pun *ureaclea* la deshidratare, cînd de fum de tutun și vorbe de tribun, filtrul prin apă își pierde beztoxicitatea.

Scrisa prietenului meu Nicolae Georgescu – trimisă prin drongutza e-mail-ată – îmi amintește însă de soarele dogorîtoriu din verile copilăriei, de apa Sucevei, limpede ca Ozana cea frumos curgătoare și plină de pești argințați, de lunca înmiresmată cu iarba ei precărată prin care alergam desculți, zi de vară pînă-n seară, fără să ne pricopsim cu vreo bubă ori scrînteală. Astăzi nu poți trece pe-ocolea nici măcar încălțat cu opinci motorizate, printre frigidere, tembelizoare, blugi nespălați și dezmațați, găleți, lopeți, butoaie cu zoaie, covoare, motoare, cosoare, ace, brice și carice, peturi și marafeturi, încît nici broaștele nu mai au curaj eco- sau -logic să se hîrjonească în tîrlă ori să se bălăcescă prin gîrlă, parcă ar fi urmat un curs intensiv de filozofie cu Heraclit din Efes.

În glosele de mai sus, totu-i fain și frumos, și călare și pe jos, numai că lipsește oarece obiect descîntat, folosit în fieștecare descîntec performant de neșcare babă descîntăreață rostind cuvinte meșteșugite dar musai și însoțite de un instrument – *foarfece, cuțit, topor* (precum biata mamă Smaranda pentru a teohăi și fugări grindina ce i-ar vătămă ograda sau livada, ogorul și odorul cel neastîmpărat), *lanț, vîrtelniță, cătel de usturoi, rădăcină de baraboi* – apotropaic.

Cînd copilul din Muntenia sare într-un picior – stîng sau drept – cu palma – stîngă sau dreaptă – apăsînd vîrtul urechea forcotînd de apă și cîntînd răzvedit „*auraș păcuraș*”, obiectul invocat prin sintagma pricinașă... lipsește: nu-i nici în *palma*, nici la *ureche*, nici în *apă* (bulboană), nici în *aer* (vînt sau aburel), nici în *lumină* (soare), nici întru *întunericul* (bezna) fără de capăt; ba nici în investigația ...etnologului. Într-un cuvînt, descîntecul (și instrumentul) de la mine, leacul de la Dumnezeu, iar lecuire de... nicăire.

Căci apa din ureche nu iese scoasă numai de cîntec, ci dimpreună cu obiectul numit „*auraș păcuraș*”! Care-i obiectul însărcinat cu extragerea apei din urechiușă descîntată? Ce spun alte decîntece puerile de pe țărmlul însorit al altor gîrle bîntuite cu secetă sau potop? Pentru că nu putem lămuri enigma dacă nu lărgim paradigma.

*

Pe malul rîului Suceava, trecînd printre satele Frătăuții Vechi, din dreapta, atestat prin 1393, și Costișa, din stînga, fără de vreun vechi hrîsov în grinda istoriei, dar în care țînutașii vorbitori ai limbii române au aceleași particularități fonetice, morfologice, sintactice

este descris de Plinius cel Tânăr în antichitate, și de același Marcellus după el. Nu dă, însă, niciunul incantația ca atare, descântecul (cum fac în alte cazuri) – ceea ce ne îndreptățește să credem (sperăm) că va fi fiind și o astfel de incantație, dar prin alte locuri. Tot I. A. Candrea, în cartea pe care doar o răsfoisem cîndva dar pe care acum o consult, la p. 84, capitolul „Urechea” spune categoric: „Poporul nu cunoaște decât părțile din afară ale urechii: *zgârciul urechii* (pavilionul), *bărbia* (lobul) și *gaura urechii* (conductul auditiv extern). Secreția galbenă a urechii (*cerumen*) se numește după regiuni *ceară* (*ceara din urechi*), *cleiul din urechi*, mai rar *im*, *imală* sau *lut*.”

Nici vorbă, așadar, de tobă, coafe, ciocănel, nicovală și câte am mai găsit noi mai sus... Totuși, de bărbia urechii n-am auzit; cred că este urechiușă.

și lexicale precum cei de peste apă, deosebite însă de ale locuitorilor din Frătăuții Noi, așezare întemeiată mult mai tîrziu, poate abia înainte de 1700, copiii se scaldau în știoalne sau bulboane și stau la soare pe pietrele înfierbîntate de soare pe malul apei. Aceste *pietre* au fost aduse de apa izvorită din obcinile și munții Bucovinei și, rostogolindu-se preț de peste 50 de km, nu de azi pe mîine, ci de întunerice de ani, s-au șlefuit și rotunjit încît cele mai mici sînt fire de nisip auriu iar cele mai mari ajung la mărimea unei palme zdravene. Asemenea pietre nu sînt însă otova nici ca mărime, nici ca grosime, nici ca rotunjime și nici sub aspect cromatic: căci sunt pietre de obîrșie vulcanică. Dacă nu chiar de la vreo ploaie de stele!!

Făgăduiesc să nu hălăduiesc într-un excurs comparativ între cromatica celor patru cai și călăreți din Apocalipsă, a celor patru facții din hipodromul de la Constantinopol ori a împăraților colorați din basmele românești și ...cromatica pietrelor din apa sau de pe malul gîrlei din Costișa.

Firește că-mi pare nespun de rău după regretul că S. Fl. Marian n-a astrucat la vremea lui măcar o repede ochire peste pietrele din cultura poporană românească, aburînd chiar de la frămîntătura de limbă „*capra crapă piatra-n patru*” și încheind cu moșnegăria care dă cu capul de piatră. Să nu fugim însă din apa gîrlei din Costișa, unde băieții și fetele, în locurile de scaldă și pîrjolire a trupurilor arămite de soare, căutam pietre cît mai chipeșe ca să-și scoată apa din urechi. Căci în recuzita descîntecului cu „*auraș păcuraș*” copilul apasă musai peste ureche o lespegioară nu mai mare decît urechiușă lui infantilă.

Că pietrele au și funcție tămăduitoare ar fi de pomenit că vacile care își întăreau (împietreau) pulpa, ugerul sau țîța erau vindecate mulgîndu-le gospodina printr-o piatră găurită de mama natură (apă, vînt, vîrtej cu prilej), nu mai mare de 10 cm diametru. Ba chiar și tinerele mame amărîte cu țîța bolahanită (învîrtoșată și îndurerată) își strecurau sfîrcurile „împietrite” prin gaura unei pietre și se mîntuiau de beteșugul supărător și pentru pruncul înfometat și pentru femeia năpăstuită. Cine dintre copiii mai mărișori și zburdalnici dibuia o astfel de piatră era scăpat de orice urecheală din partea mamei care-și aștepta șturlubatica odraslă să se întoarcă repede de la scaldat pentru a duce oile sau vacile la păscut ori a însăila alte trebușoare pe lingă casă. Bun înțeles că aici nu-i nici locul și nici vremea să înfășurăm *piatra* – cea mai statornică și de nădejde prietenă a omului din cele mai vechi timpuri și la toate popoarele – în foile unor dicționare, precum *Dictionnaire des Symboles*, Mythes, revés, coutumes, gestes, formes, figures, couleurs, nombres, par Jean Chevalier et Alain Gheerbrant, Paris, 1969 (cf. și traducerea românească, Editura Artemis, București, 1994, din păcate fără ilustrații) sau *Encyclopedie des symboles*, édition française établi sous la direction de Michel Cazenave, Paris, 1996 (ediția originală în germană,

Nu trebuie să ne îngrijorăm că ne-am afla în plină erezie (rătăcire) terminologică: în plin pozitivism, Candrea nu putea vorbi decît de ceea ce e atestat ferm, în culegeri de folclor mai ales. Îl lăsăm; speranțele ar fi tot în latinitate sau în literaturile populare romanice: poate acolo, pe undeva, se regăsește „*Auraș, păcuraș*” mai apropiat de Creangă al nostru. Dar... să nu facem, din antichitate un fel de „*Civitas Dei*” din ceruri, de unde ne pică toate, încontinuu, ca un fel de umbre ale unui soare permanent. Să ne mulțumim cu ce poate cuprinde mintea noastră cu gândul ei cel ascuțit – și să discutăm, în limitele cuvintelor, cum devine de se leagă această ghicitoare a urechii: eu am propus o cheie – vă aștept pe fiecare cu cheia lui. Mai important ca orice este să-i învățăm pe copiii noștri să spună, și ei, cântecelul pentru urechiușele lor curate.

Knaurs Lexikon des Symbole, München, 1989).

Să pomenim totuși cercul pietrelor de la Stonehenge, ridicat de strămoșii englezilor, de calendarul cu pietre de la Sarmisegetuza dacilor (Munții Carpați), de chipurile împietrite din Insula Paștelui sau adorata Kaba din Mecca arabilor. Peste aceste enigme „nesplacate” s-a revărsat însă în întregul Imperiu Roman, cu cîteva secole înainte de nașterea miraculoasă a lui Iisus Hristos, cultul lui Mithra, un zeu care se naște din piatră și urmează porunca Divinității Supreme de a prinde și ucide un taur, din sîngele căruia răsar *strugurii* iar din carnea trupului, *spicele de grîu*. În Dacia cucerită de legiunile Împăratului Traian (105-106), acest cult păgîn a presărat peste 250 de stele mithraice (icoane sculptate în piatră) cu asemenea poveste iar colindele românești din veacul al XX-lea încă mai revalorifică fabula păgînă spre a fi înțeleasă și de urmașii creștini: „*Piatră, piatră șolovată, / Lerului Doamne, / Sede-o maică-nngenunchiată, / Ca să nască fiu din piatră. / Fiu din piatră s-a născut, / Mătura-n mînă i-au pus, / Ca să măture pămîntul; / Pămîntul de gozurile / Și ceriul de negurile...*” (cf. Mircea Popescu, *Le colinde de la petra* (trăce del culto di Mithra pietrogenitus i Sol invictus nel folklore romeno), vol. „*Saggi di poesia popolare romena*”, Roma, 1966, p.117-128.)

*

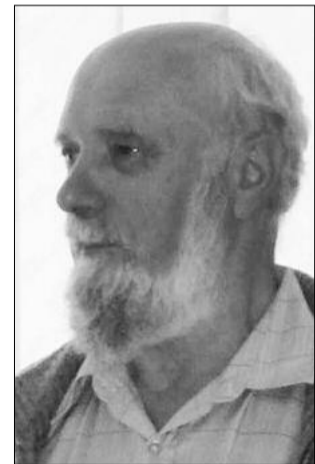
Așadar, ca să-și scoată apa din ureche, copilul bucovinean căuta o lespede micuță, uscată, caldă sau fierbinte, colorată sau chiar împetrișată cu fire strălucitoare de argint sau, ca să n-o spunem pe cea dreaptă, de mică. Asemenea pietre aduse de apă din veac și din munte erau socotite *întraurite*, *aurate* sau *aurașe*, cu menirea de a ocroti trupul omenesc, adică de a-i îndepărta orice țîtină de boală, dar mai cu seamă răceala din pricina apei rămase în ureche la o scaldă mai prelungă ori într-o bulboană mai profundă.

Întocmai se petreceau lucrurile și pe malul Ozanei din Humuleștii lui Ionică a lu Ștefan a Petrei Ciubotariu, zis Creangă în scriptele literaturii române, pe cînd mama lui, copleșită de trebile gospodăriei, îl caută și strigă prin livadă, însă șturlubaticul era taman la scaldat:

„...și cînd acolo, mă vede tologit, cu pielea goală pe năsip, cît mi țî-i gliganul, apoi, în picioare, țîind la urechi câte-o lespegioară ferbinte de la soare, cu argint printr-însele, și aici săream într-un picior, aici în celălalt, aici plecam capul în dreapta și la stînga, spuind cuvintele: *Auraș, păcuraș, / scoate apa din urechi, / Că țî-oiu da parale vechi / Și țî-oiu spăla cofele / Și țî-oi bate dobele*. După care zvârleam petre, pe rînd, în știoalna unde mă scaldam: una pentru Dumnezeu și una pentru dracul, făcînd parte dreaptă la amîndoi; apoi mai zvârleam câteva, de încuiam pe dracul în fundul știoalnei, cu bulbuci la gură; ș-apoi, huștiuliuc! Și eu în știoalnă, de-a scufundul, să prind pe dracul de un picior, căci așa ni era

(continuare în p. 27)

Ion Filipciuc

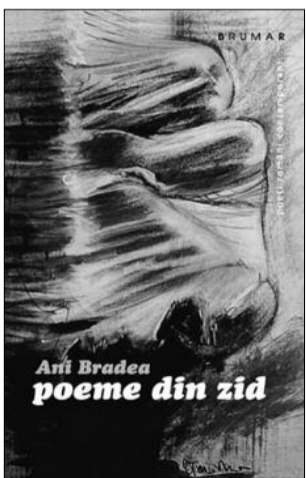

Scrisa prietenului meu Nicolae Georgescu – trimisă prin drongutza e-mail-ată – îmi amintește însă de soarele dogorîtoriu din verile copilăriei, de apa Sucevei, limpede ca Ozana cea frumos curgătoare și plină de pești argințați, de lunca înmiresmată cu iarba ei precărată prin care alergam desculți, zi de vară pînă-n seară, fără să ne pricopsim cu vreo bubă ori scrînteală.

litere

...poezia lui Ani Bradea unduiește între două repere: „Tu”, poate divinul, și „călăul”. Sau poate este vorba de unul și același, observat însă din unghiuri diferite ori în dispoziții sufletești antinomice, numai că ponderea prezenței lor în perimetrul celei ce năzuiește să înțeleagă rosturile lumii și ale ei nu este egală...

cronici

Un debut remarcabil – Ani Bradea: poeme din zid

Cetatea-și caută călăul! – sunt cuvintele cu care-și încheie volumul de **poeme în zid** – Editura BrumaR, Timișoara, 2016 – Ani Bradea, „călăul” căpătând, pe parcursul cărții, multe conotații, prin care se consolidează ca ipostază a sublimului, în sensul dat de Platon termenului, în **Phaidon / Fedon**, privitor la Socrate („un amestec cu totul neobișnuit de plăcere și în același timp de durere”), dar asupra semnificațiilor cuvântului voi reveni. În legătură cu volumul însă, vreau să fac mai întâi o precizare, și anume că, abia după ce l-am parcurs, am aflat, cu surprindere, că este cartea de debut a autoarei. Spun surprindere, fiindcă poemele pe care le cuprinde, fără stângăciile inerente începutului de drum, alcătuiesc un tot a cărui substanță și siguranță a scrisului trădează o lungă gestație și experiență creatoare. În plus, versurile citite prin reviste sau ascultate, în lectura poetei, mai înainte, îmi făcuseră impresia că este vorba de scrisul cuiva consacrat de ceva vreme.

Tot ca o observație preliminară, vreau să mai spun că acest prim volum al lui Ani Bradea este o raritate, în peisajul literar actual, poetic mai ales, în primul rând prin normalitate, prin faptul că, așa cum arătam, deși scrisul său este de calitate, poeta n-a făcut valuri până acum în presa de specialitate și, cred, nu a fost copleșită de premii la festivaluri de gen, însă aduce, de la început, o poezie a deplinei maturități, și a vârstei, dar și a creației. Firescul unei asemenea apariții este surprinzător însă numai prin raportare la prezent, când ieșirea de sub tipar a multor producții literare sau care se vor considera așa, ce constituie debutul unor autori, creează – dacă sunt băgate-n seamă! – mai mult suspiciuni, din cauza unei sume de particularități ale scenei culturale actuale, între care inflația de titluri scrise și tipărite în cele mai neverosimile locuri, din punctul de vedere al omului normal, ceea ce face, deseori, ca însăși noțiunea de „literatură” (ca să nu mai vorbim de „scriitor”!) să fie depreciață, considerată derizorie, fiindcă în paradigma derizoriului se înscriu, de pildă, destule debuturi editoriale la vârste imposibile – câteodată, chiar înainte ca autorii lor să acceadă la abecedar sau să-l aprofundeze –, ori sumedenie de broșuri sau chiar volume, de extremă modestie, eufemistic vorbind, care, pe bună dreptate, pun umărul la deteriorarea concepției despre literatură a publicului și, implicit, minimalizează importanța primilor pași pe care cineva îi poate face în acest domeniu.

Dar, așa cum arătam, dacă tot este vorba despre o carte de debut, trebuie să observăm că situația sectorului amintit este nefericită, în special, astăzi, pentru că se știe că, de-a lungul timpului, asemenea evenimente au marcat, nu de puține ori, istoria noastră literară, dând un sens scrisului românesc spre valoarea autentică, și așa pomeni doar câteva nume, precizând că nu doresc să produc neliniști celor care s-ar teme că supraevaluez poemele la care urmează să mă refer, ci caut doar să reamintesc un fenomen care se poate repeta. Mă gândesc, în acest context, spre exemplu, la Goga, Blaga, Arghezi (ca să nu mai spun de Eminescu, al cărui singur volum tipărit în timpul vieții este dovada preemptorie a seriozității și importanței cu care privește un scriitor adevărat nu doar procesul de creație, ci și relația cu publicul), dar și la alți mari făuritori de literatură.

Cât privește cartea **poeme din zid**, este de remarcat, ca o caracteristică de ansamblu, de la început, că lirica lui Ani Bradea, îmbinând lirismul subiectiv cu cel obiectiv, este o amplă confesiune, tonul fiind dat de un **Poem liminar**, unde, printr-un fel de acalmie-resemnare legată de datele existenței – proprii ori generale –, poeta își expune frământări

traduse, uneori, retoric (**unde să-mi vii? / unde să-ți fiu?**) sau doar meditativ, în versuri scrise în enjambament, preponderentă fiind ortografierea cu inițială mică, la fel ca și în cazul titlului volumului, sugestie a faptului că eul artistic scoate la iveală, aici, doar un eșantion din zberurile proprii. Primului text i se pot recunoaște, totodată, și valențe specifice clasicele arte poetice, de vreme ce sintetizează coordonatele vieții într-o creație pe care le identifică instanța lirică în propriile trăiri, radiografiindu-și cu atenție și sinceritate condiția, relația cu lumea, modul în care-și administrează sentimentele ce par direcționate (nu neapărat paradoxal), către sine, într-o acțiune de autocunoaștere, fiecare descoperire stărnindu-i uimirea.

O existență pe două dimensiuni se configurează, de la început, în poezia lui Ani Bradea din acest prim volum al ei, sugerată chiar din titlu: cea a visului (prin care se poate etala realitatea profundă a ființei), sinonim cu libertatea, și cea a limitării (ale cărei atribute sunt însumate de „zidul”, impus de realitate, dar și cel autoimpus) și, ca o consecință a acestei bipolarități, sunt trasate două moduri de manifestare în relație cu lumea, ale ființei creatoare: la suprafață, calmă, liliacă și, pe dinăuntru sufletului, năvalnică, așa cum reiese chiar din primele versuri: **Noaptea visez marea calmă, ca o noaptea de Chopin. / furtuna mutată în mine / și absența ta plimbată pe țărnul pustiu...**

Volumul cuprinde patru secțiuni / cărți: **Cartea întâi, Facerea; Cartea a doua, Rătăcirile; Cartea a treia, Desfacerea; Cartea a patra, Povești din Submarginea**, structură care conferă unitate întregului, susținută, apoi, la nivel tematic, stilistic și prozodic, textele fiind scrise în versuri libere, ceea ce-i lărgeste, concomitent, posibilitățile de exprimare a gândului și a trăirii.

Și dacă **Fiecare Ană își poartă-n suflet zidul**, sub aspect tematic, poezia lui Ani Bradea este despre raportul dintre libertate și captivitate, despre ce dorește și ce are omul, despre conștiința existenței „zidului” și în afară, dar, mai ales, cum spuneam, a aflării lui înăuntru, fiindcă, paradoxal, cunoașterea înseamnă pentru om ambele stări: și libertate de cuprindere, dar și înțelegerea limitelor, drept care, sinele confirmă: **Mă întorc, / de fiecare dată, în temnița mea.**

În ansamblu, cartea relevă un periplu existențial al eului care face din creația artistică o formă esențială de manifestare a ființei, singura în care-și poate descătușa pe deplin hipersensibilitatea, detașându-se de „noaptea”, pentru care optează cei mai mulți, ca spațiu și timp existențial, dar alegând-o, totuși, adesea, în sensul propriu al termenului, pentru **vise roz** ori pentru a contempla, din perspectiva maturității, **copilăria și adolescența / diluate în seva care se scurge din regele plop/ cu trupul secționat / în butuci drepti egali.**

Unele poeme iau forma unui monolog adresat celui alt – ipotetica pereche –, în care femeia îndrăgostită îi înfățișează secvențe dintr-o iubire dorită ori ratată (**vise decapitate**), urmată de **risipă de floare**, dar, mai ales, de **nectar necules**, fragmente de chinuri ce precedă **Facerea**, când cele două suflete care se caută, se descoperă a fi la fel (**sufletul tău nud revărsat și sufletul meu nud revărsat**) și trecând, în continuare, de la o stare apolinică, de contemplație, la alta dionisiacă, de exaltare, și înapoi, îndrăgostiții speră să refacă unitatea androginică, devenind **două torțe mistuite de noapte.**

Nimic din cotidian, din realitatea imediată, dar nici nimic grandios, dar formal nu pare a avea acces în poezia lui Ani Bradea, pentru că poeta face din actul scrisului un gest firesc de

sinceritate, față de ea însăși și față de receptori, întorcându-se la menirea primordială a artei și împărtășindu-se acestora, transformată în simboluri, care constituie, de fapt, o latură esențială a poeziei sale, prin intermediul căreia este tentată să rețină doar efectul probelor impuse de imediat asupra sinelui, chintesență de simțire, tradusă în reflecții ori viziuni stilizate, până la estomparea urmelor lumii care le-a determinat, și din care se rețin, de exemplu, imagini metonimice, unde **Pașii despart zăpezile ca marea toiagul lui Moise. / arbori ingenunchați sub povară, a plecaciune. / bidivii nervoși, înhămați la trăsuri / așternute cu piei de jivine sau clinchete eliberate din piepturi albe.**

Peste toate acestea, o adiere elegiacă îmbracă întreaga poezie a lui Ani Bradea, accentuându-se cu fiecare poem, iar sursa tristeții, pe care o proclamă ca imanență (**Întristat este sufletul meu până la moarte**), poartă un nume, ajuns laitmotiv prin repetarea, la finalul conclusiv al fiecărui poem: substantivul comun (de cele mai multe ori, în vocativ), „călău”, ale cărui conotații sunt sporite tocmai prin păstrarea de către poetă a cuvântului în această categorie, prin care se generalizează, în consecință, prezența lui în viața tuturor, cu singura condiție: de a-l putea identifica. Pe el îl invocă, mereu, cea plină de neliniști care, prin această tentativă, de obicei, utopică de dialog, pare a se apropia de ținta unor căutări al căror mobil, deși echivoc, din perspectiva cititorului, îi polarizează energiile, reiterând gesturi cu obârșie sacră: **Dacă ești tu, / îmi spune călăul, / vino la mine pe ape!** Iar încercarea de a comunica, măcar din când în când, cu Transcendentul (**Dacă ești Tu, / poruncește-mi să vin la Tine pe ape!**) ar avea drept rezultat replica – presupusă, desigur – a emitentului rămas neprecizat, prin care el însuși ar încerca să se asigure de identitatea ființei care-l invocă. Ori, poate, cel ce răspunde este doar ecoul vocii care dă expresie unor căutări existențiale.

Prin urmare, poezia lui Ani Bradea unduiește între două repere: „Tu”, poate divinul, și „călăul”. Sau poate este vorba de unul și același, observat însă din unghiuri diferite ori în dispoziții sufletești antinomice, numai că ponderea prezenței lor în perimetrul celei ce năzuiește să înțeleagă rosturile lumii și ale ei nu este egală, fiindcă dacă în postura divină posibilul interlocutor ezită să se manifeste, „călăul” este omniprezent.

În încercarea de eradicare – din sine și cu sine – a ceea ce-i generează disconfortanta mahnire ontologică, în discursul liric, „călăul” devine, la un moment dat, „vănzător”, însă, în orice ipostază ar fi, își păstrează rolul de confesor, ale cărui însușiri și reacții reies tot din retorismul enunțurilor vocii lirice.

Dacă prima parte a cărții lui Ani Bradea este punctată de trimiteri la motive biblice și insistă asupra mitului Genezei (sugestie a reluării, la nesfârșit, prin fiecare născut, conștient sau inconștient, a evenimentelor primordiale, la scară diferită de la un individ la altul, ființa umană zidindu-se neîncetat pe parcursul vieții și fiind, volens-nolens, mereu pusă în fața „călăului”, să se confrunte cu exigențele lui, într-o alegorie, unde el însuși poate fi sinonim al timpului sau îngerului căzut), cea de-a doua parte a volumului etalează **Rătăcirile** pe care le trăiește, se confruntă cu ele sau le creează chiar omul, în continua lui aspirație de a se apropia de perfecțiune, așa cum și-o închipuie fiecare, fiind, totodată, o călătorie printre amintiri, îndeosebi livresci.

Achizițiile epistemice se traduc, mai departe, în enunțuri aforistice pe care le face poeta, prin glasul eului liric, pornind, de obicei, de la frânturi de lume cu care